Teun van de Keuken neemt afvalstromen onder de loep

‘Dit zaakje *stinkt*’

*In onze circulaire economie bestaat geen afval meer. Althans, dat lees je overal. Maar klopt dat? In het nieuwe KRO-NCRV-programma **De vuilnisman** zoekt Teun van de Keuken het uit.*

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: KRO-NCRV, ISTOCK

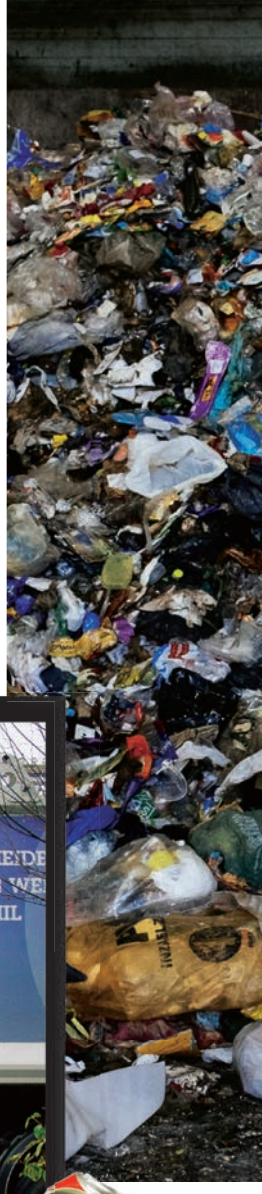

Jaarlijks produceert Nederland zo’n 60 miljard kilo afval. Betekende dat vroeger een flinke aanslag op het milieu, tegenwoordig niet meer. Want alles wordt nu hergebruikt; de zogenaamde circulaire economie. Producenten, vuilverwerkers en overheden roepen in koor: “Afval bestaat niet meer.” Het leidde tot verwondering bij programmaker Teun van de Keuken. “Ik dacht: mooi, maar hoe zit dat dan in elkaar? En wat gebeurt ermee? Geen idee wat ik zou aantreffen, maar het zou vast wel meevallen in een ons propere, aangeharkte landje.”

En viel het mee?

“Nee! We namen verschillende afvalstromen onder de loep. Van vuilniszak tot het plasticprobleem, van restafval uit de staalindustrie tot lozingen van chemieconcerns. Als kind zag ik journaalbeelden waarop gele drab in rivieren werd geloosd. Zoiets gebeurt alleen nog in Oost-Europa, verwachtte ik. Maar nee: ook bij chemische bedrijven in Nederland. Er komen zo stoffen in het water waarvan onduidelijk is wat de gevolgen zijn voor de volksgezondheid. Vergunningen worden verstrekt onder het mom van ‘we gaan ervan uit dat het niet erg schadelijk is’. Krankzinnig.”

Wat schokte je het meest?

“Eigenlijk alles. We denken dat hier alles goed is geregeld. En dat we een manier hebben gevonden om ons afval te hergebruiken. Helaas. Het zijn vooral mooie praatjes. Er wordt volop gesjoemeld en mensen verdienen er grof aan. Het zaakje stinkt.”

De afvalverwerkende industrie is een miljoenenbusiness geworden. Scheepladingen vol vuilniszakken komen naar Nederland en worden door verbranding omgezet in energieproducten. “Afval is een grondstof geworden, dus handel”, zegt Van de Keuken. “Was afvalverwerking vroeger een taak van de gemeente, nu van multinationals met aandeelhouders. Ze krijgen geld om het te verwerken, maar doen dat natuurlijk tegen

'Er wordt volop gesjoemeld met ons afval en mensen verdienen er grof aan'

zo laag mogelijke kosten. Als je ernaar vraagt, hoor je: 'We zijn goed bezig, want hiermee creëren we een schone wereld.' Maar ondertussen groeit de afvalberg, want er blijven maar spullen gemaakt worden en chemische verbindingen bedacht. Slechts een klein deel van het plastic wordt gerecycled, ontdekten we. En onze afgedankte mobieltjes belanden alsnog op vuilnisbelten in Azië."

Mochten jullie overal draaien?
"Een verzoek om bij Tata Steel in Velsen-Noord te filmen werd niet gehonoreerd. Uiteindelijk moesten we het met een Zoomgesprek doen. 'Corona', was het excuus. Niks tegenin te brengen natuurlijk, maar het kwam het bedrijf erg goed uit. Op het terrein liggen tonnen aan 'staalslakken' opgeslagen, dat zijn brokken vol schadelijke metalen. Het wordt echter niet beschouwd als afval, maar als bijproduct, waardoor ze minder last hebben van de strenge regels die gelden voor restproducten. Al die mooie circulaire verhalen zijn een rookgordijn. Willen we de wereld beter en schoner maken, dan moeten er echt dingen veranderen."

Voel jij je nooit een Don Quichot?
"Regelmatig. Maar de wereld heeft Don Quichots nodig, willen we problemen echt aanpakken. Soms ben ik somber. Ik heb al veel aan de kaak gesteld, maar het heeft weinig opgeleverd. Toch zijn er ook dagen dat ik denk: als meer mensen dit zien, dan pakken ze het op. Ik werk altijd tegen de klippen op, maar opgeven is geen optie. Als we de wereld dan toch kapotmaken, dan wil ik niet dat mijn twee dochters tegen me kunnen zeggen dat ik er helemaal niets tegen heb gedaan."

Zal er door de pandemie een nieuwe moraal ontstaan waardoor we meer respect voor onze aarde krijgen?
"Ik hoop het, maar ik zie het nog niet. Veel mensen missen de geneugten en vrijheden van voor de crisis, ik ook. Ik vrees daarom dat veel zal blijven zoals het was. Wat nu wel anders is: de overheid heeft veel geld uitgetrokken om bedrijven te laten overleven, terwijl ze dat voorheen niet wilde. En met strenge ingrepen probeert ze het virus eronder te krijgen, terwijl overheidsingrijpen voorheen niet paste niet in ons liberale wereldbeeld. Nu kan de overheid niet meer terug en moet ze ook andere maatregelen gaan nemen die voorheen als betutteling golden, zoals de invoering van een vlees- of suikertaks. Allemaal maatregelen voor een mooiere, schonere wereld die veel geld kosten. Maar in de strijd tegen corona was dat ook geen probleem. Dus wie weet."

[DE VUILNISMAN | ZONDAG | KRO-NCRV | NPO 2 | 20.25]